

Besluit van Provinciale Staten van Zeeland houdende Actualisatie 2025 van de Zeeuwse Omgevingsvisie

Besluit van Provinciale Staten van Zeeland van 12 december 2025, nr. 784416, tot wijziging van de Zeeuwse Omgevingsvisie.

Provinciale Staten van Zeeland,

- gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van 25 november 2025, nr. 791805;
- gelet op de artikelen 2.6 en 2.8 van de Omgevingswet;
- gelet op artikel 143 van de Provinciewet;

Overwegende dat Provinciale Staten bevoegd zijn tot het vaststellen van een wijziging van de Zeeuwse Omgevingsvisie;

Overwegende dat het beleid uit de Zeeuwse Omgevingsvisie wordt verankerd in de Omgevingsverordening Zeeland;

Overwegende dat het noodzakelijk is om met het oog op duurzame ontwikkeling actueel beleid en regels te stellen over het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving;

besluiten:

Artikel I

De antwoordnota vast te stellen, zoals bijgevoegd in bijlage 1 behorende bij dit besluit.

Artikel II

De Zeeuwse Omgevingsvisie, wordt gewijzigd zoals is aangegeven in bijlage 2 behorende bij dit besluit.

Artikel III

Dit besluit treedt in werking op 1 januari 2026.

Artikel IV

Dit besluit wordt aangehaald als: Actualisatie 2025 Zeeuwse Omgevingsvisie.

Aldus vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 12 december 2025.

H.M. de Jonge, voorzitter

Drs. F.J. van Houwelingen MPA, statengriffier

Bijlage 1 behorende bij artikel II van het besluit van Provinciale Staten van Zeeland tot vaststelling van de Actualisatie 2025 van de Zeeuwse Omgevingsvisie

De Zeeuwse Omgevingsvisie, deel A en deel B, worden voor de volgende onderwerpen gewijzigd:

- *Regels over verblijfsaccommodaties*
- *Kleinschalig kamperen*
- *Beleid en regels over opslag, opwekking en transport van energie*
- *Varend ontgassen*
- *Wonen in het buitengebied en actualisatie 3 regelingen*
- *Uitvoeringsprogramma Cultuur en Erfgoed 2025-2032*
- *Landschappelijke inpassing*
- *Regionale bedrijventerreinenprogramma's en kansen voor lokale bedrijventerreinen*
- *Kernwinkelgebieden*
- *Ganzenbeleid*

Er is sprake van ontwerp wijzigingen in de Zeeuwse Omgevingsvisie. Deze teksten zijn geschreven alsof de wijziging in werking is getreden. Het past de teksten in deel A en deel B van de Zeeuwse Omgevingsvisie aan. Alleen de onderdelen die wijzigen zijn opgenomen.

Voor de duidelijkheid zijn in deze wijziging zoveel mogelijk integrale nieuwe teksten opgenomen. Hierdoor is goed te zien welke teksten wijzigen. Er is opgenomen of de tekstwijziging gebeurt in deel A of in deel B. Ook is opgenomen in welke paragraaf en alinea de tekstwijzigingen plaatsvinden. De teksten in deze wijziging zullen in zijn geheel de eerder vastgestelde teksten uit de Zeeuwse Omgevingsvisie vervangen.

De Zeeuwse Omgevingsvisie, deel A en deel B, worden als volgt gewijzigd:

Regels over verblijfsaccommodaties

Deel B, Bouwsteen 6 Woningvoorraad, 6.2 huidige situatie

Kwalitatieve match

Uit het Kwalitatief Woononderzoek Zeeland (KWOZ, Stec Groep, [2019/2025](#)) volgt een aantal belangrijke conclusies over de woonopgaven in Zeeland: parallel aan de huishoudensgroei op korte termijn met balans en krimp op middellange termijn, zien we grote verschillen tussen maar ook binnen regio's. Tot [2040-2050](#) komen er in totaal ~~nog circa~~ [net iets minder dan 18.000-24.000](#) huishoudens bij in Zeeland (Provinciale bevolkings- en huishoudenprognose 2022). De meeste huishoudensgroei is te verwachten bij de groep ~~65-en 80~~ [75-plushuishoudens](#) [\(+57% ten opzichte van 2024\)](#).

Er ontstaat een disbalans tussen het reguliere grondgebonden segment en de behoefte vanuit de maatschappij. [Met name de vraag naar betaalbaar en levensloopgeschikte woningen nemen toe. Deze woningtype zijn nu nog onvoldoende in de bestaande woningvoorraad van de provincie aanwezig. Aan de woonwensen van ouderen kan de huidige woningmarkt nog slecht voldoen. De woningvoorraad bestaat immers voor het grootste deel uit reguliere grondgebonden woningen die niet levensloopgeschikt zijn. Kwantitatief is de provincie met haar woningbouwplannen al goed op weg om in haar behoefte te voorzien, maar kwalitatief ligt er nog een opgave; juist aan het invullen van de vraag naar betaalbaar en levensloopgeschikt wonen wordt nu nog onvoldoende voldaan. Voor ouderen is het soort huizen waar men woont vaak niet meer passend, maar doorstromen naar een passende woning wordt als erg lastig ervaren. Door de toename van met name alleenstaande 80+ huishoudens ontstaat een mismatch tussen de huidige woningvoorraad en de woningvoorraad die er op langere termijn zou moeten staan. De behoefte aan nultreden-, geclusterde en zorggeschikte woningen waar zorg ontvangen mogelijk is, neemt fors toe. Bijna 20% van de bestaande voorraad is 'levensloopgeschikt', 60% van de woningen is geschikt te maken voor ouderen](#) (bron: Kwalitatief Woononderzoek Zeeland (KWOZ) [2019/2025](#)).

[...]

Deeltijdwonen

Deeltijdwonen is het bezit van tweede woningen van mensen die hun hoofdverblijf elders hebben en speelt vooral [aan in](#) de kustgebieden. Een deeltijdwoning heeft altijd betrekking op een reguliere woning met een woonbestemming, maar kan in deeltijd gebruikt worden. De woning is permanent beschikbaar voor gebruik door de eigenaar en wordt niet recreatief verhuurd aan derden. De behoefte aan deeltijdwoningen is moeilijker te voorspellen dan woningen bedoeld voor permanente bewoning. De vraag naar deeltijdwoningen is afhankelijker van de economische ontwikkelingen dan de vraag naar wonen, omdat deeltijdwonen geen primaire levensbehoefte is maar een 'luxeproduct'.

Deeltijdwoningen hebben wel een belangrijke link met de bestaande woningvoorraad, omdat door aan- of verkoop, de woningvoorraad wordt verkleind c.q. vergroot. Deeltijdwonen is een kans voor regio's waar door daling van het aantal huishoudens leegstand dreigt. Aan de andere kant vormt het een bedreiging voor de ervaren leefbaarheid van permanente bewoners en de betaalbaarheid van woningen. We willen de kansen die 'deeltijdwonen' biedt voor Zeeland graag benutten. De uitdaging is om de nadelen (leefbaarheid, betaalbaarheid) te beperken. Gemeenten kunnen een helder onderscheid maken in het gewenste gebruik via ~~het omgevingsplan (keuze tussen woon- of recreatiebestemming)~~ en de gemeentelijke gebruiks- of huisvestingsverordening. Helderheid omtrent gebruiksmogelijkheden biedt de noodzakelijke duidelijkheid voor (toekomstige) eigenaren. ~~Bij het streven naar kwalitatief hoogwaardige, leefbare badplaatsen kan het toevoegen van woningen bestemd voor deeltijdwonen gewenst zijn. In de Omgevingsverordening wordt uiteengezet onder welke voorwaarden dit mogelijk wordt gemaakt. Belangrijk hierbij is dat het toevoegen van deeltijdwoningen (in dit geval woningen met een recreatiebestemming zonder de verplichting voor~~

verhuur en centraal bedrijfsmatige exploitatie) een ruimtelijke begrenzing kent en bijdraagt aan de kwaliteit van de betreffende badplaats.

Belangrijk hierbij is dat het toevoegen van deeltijdwoningen (in dit geval woningen met een recreatiebestemming zonder de verplichting voor verhuur en centraal bedrijfsmatige exploitatie) een ruimtelijke begrenzing kent en bijdraagt aan de kwaliteit van de betreffende badplaats.

Deel B, bouwsteen 13 Landschap, 13.2 Huidige situatie

[...]

Nieuwe economische drager (NED)

[...]

Bij het ontwikkelen van een NED dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid of te ontwikkelen faciliteiten zodat voorkomen wordt dat de NED de waterkwaliteit verslechtert of de veilige doorstroming van verkeer belemmert.

Gezien de veelheid aan NED's die middels verblijfsrecreatieve initiatieven worden ingevuld en de Zeeuws brede ambitie voor een eenduidig Zeeuws kwaliteitsniveau voor verblijfsrecreatieve ontwikkelingen, worden voorwaarden aan deze invulling gesteld m.b.t. zowel ruimtelijke kwaliteit als m.b.t. productinnovatie en -differentiatie en verbinding met de omgeving.

Deel B, Bouwsteen 20 Recreatie en toerisme, paragraaf 20.2 Huidige situatie

De vrijetijdsector: economische effecten en leefbaarheid in relatie tot de prognoses

Recreatie en toerisme zijn zeer belangrijk voor Zeeland, als pijlers voor de economie, werkgelegenheid en leefbaarheid.

Circa 9,2% Bijna 10% van de totale werkgelegenheid in Zeeland houdt verband met deze sector (16.700-17.950 banen). Het aantal overnachtingen ligt jaarlijks rond 1921,7 miljoen (2023), door zo'n 3 miljoen toeristen. Per jaar Naast 12,5 miljoen dagbezoeken van voornamelijk Duitsers en Belgen, ondernemer Zeeuwen en andere Nederlanders respectievelijk 43,5 miljoen en 15,5 miljoen vrijetijdsactiviteiten zijn er rond de 43 miljoen dagbezoeken, ook van eigen inwoners. Deze verblijfs- en dagtoeristen geven in totaal jaarlijks rond de € 1,85-3 miljard uit. Geld dat niet alleen besteed wordt aan logies en horeca, maar ook binnen sectoren als (detail)handel, vervoer en zakelijke dienstverlening. De vrijetijdsector is daarmee aanjager én stabiele basis voor een goede leefbaarheid en een hoog voorzieningenniveau. Zo heeft Zeeland ten opzichte van andere provincies veel horeca, winkels en supermarkten. Mede hierdoor heeft Zeeland een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

De verwachte toename tot 2030 van het aantal bezoekers (zowel verblijfsrecreanten als dagbezoekers) heeft een grote impact op het toerisme aan de Zeeuwse kust, steden en achterland. De vraag is hoe Zeeland wil omgaan met deze maatschappelijke uitdaging, aangezien deze ruimtelijk en sociaal van groot effect is. Inspelen op deze prognose is belangrijk willen we de huidige kwaliteit van onze leefomgeving behouden en de ingezette koers tot versterking van de kwaliteit van de Zeeuwse vrijetijdsector bereiken. Er wordt aanvullend onderzoek uitgevoerd onder de inwoners van het gebied naar de balans tussen toeristische vraag, beschikbaar draagvlak en draagkracht in het traject Bestemming Zeeland 2030.

De economische crisis als gevolg van de coronamaatregelen, de Oekraïne- en energiecrisis, onderschrijft het belang van een toekomstbestendige sector die flexibel kan inspelen op veranderingen is van belang voor. Het toont ook het belang van inzicht in onze gasten en de impact van bezoekersstromen op natuur/landschap, economie en leefbaarheid. Door deze dergelijke informatie weten we of de bestemming Zeeland in balans is en welke toekomstige ontwikkelopgaven

er zijn. Er is sprake van een markt die sterk onder invloed staat van externe factoren. Een recente ontwikkeling is dat bedrijven worden overgenomen door (internationale) investeringsmaatschappijen die zich primair richten op rendement. Dit kan ten koste gaan van de maatschappelijke meerwaarde en investeringen in de (omgevings-)kwaliteit. Bovendien kan het leiden tot meer eenvormigheid van het toeristisch product.

[afbeelding ongewijzigd]

Een veelzijdig aanbod aan verblijf en activiteiten

Zeeland is een veelzijdig, waterrijk gebied met een grote diversiteit aan waterrecreatie zoals op kreken, meren, scheldes en de Noordzee. De verschillende typen waterrecreatie bieden unieke mogelijkheden voor beginners en gevorderden om de Zeeuwse natuur te beleven en het watersportimago (naast zon, zee en strand) te versterken. De meest populaire watersporten zijn: duiken, zeilen (golf, wind, kite) surfen en sportvissen. Zeeland behoort tot één van de meest populaire duikspots in West-Europa. Ook voor de minder actieve waterliefhebber biedt Zeeland diverse locaties om het water te beleven langs stranden, meren en scheldes. Jongeren kopen geen nieuwe boten meer, maar als gefocust wordt op de huur van boten, zijn juist veel nieuwe gebruikers te zien (van bezit naar gebruik). Dit biedt mogelijkheden om een jonge(re) brede doelgroep voor de regio te interesseren. Ook verder van de Deltawateren liggen kansen voor watersport, zoals suppen, kanoën en sportvissen op kreken en watergangen. Het is daarom belangrijk voor heel Zeeland om, uitgaande van de kwaliteit van het landschap en natuur, geschikte locaties voor funsporten te bepalen. Hiervoor is samenwerking tussen Rijksoverheid, (semi-)overheden, natuurorganisaties en watersportondernemers essentieel.

Ook op het land heeft Zeeland een breed aanbod aan en landactiviteiten, voorzieningen en infrastructuur. Er is een uitgebreid netwerk van wandelknooppunten en een uitstekend fietsroutenetwerk (FIKS). (Dag)attracties en de aantrekkingskracht van de steden en culturele voorzieningen dragen bij aan de spreiding van toeristen over de provincie. Naast hun aantrekkingskracht op toeristen, voorzien deze (dag)attracties in belangrijke mate in de behoefte aan ontspanning van de lokale bevolking. De verblijfrecreatie in Zeeland is sterk gedifferentieerd. Van tent tot chalet en van hotelkamer tot strandslaaphuisjes, in elke behoefte kan worden voorzien. In de gehele sector zetten we in op een toekomstbestendige en dus duurzame sector. Eén die voorbereid is op klimaatverandering, energietransitie, anders bouwen, ander watergebruik en duurzame afvalinzameling.

20.3 Acties om doelen te realiseren

Subdoel 1: Een optimale beleving van Zeeland in alle seizoenen en alle regio's.

Actie 1.1 – Kiezen voor passende doelgroepen: verbreden Zeeuwse identiteit en imago.

De Zeeuwse geografie met afwisseling van land, water, overkanten en stranden voegt aan alle andere voorzieningen een extra dimensie toe. Zeeland beschikt over de meest schone en veilige stranden van Europa en de stranden zijn van grote economische waarde voor de regio. Dit is echter niet vanzelfsprekend en dus moet ook voor de toekomst in worden gezet op het behoud en onderhoud van voldoende breed en droog recreatiestrand. Een voorbeeld is het project "Schone Oosterscheldestranden", waarbij stranden die nabij de verblijfsrecreatieve concentratiegebieden en/of de kernen liggen jaarlijks een grondige schoonmaakbeurt krijgen en waar nodig met zand worden aangevuld. Maatregelen ten behoeve van klimaatadaptatie dragen ook bij aan verbetering van het toeristisch product, bijvoorbeeld door verblijf tijdens een hittegolf of extreme neerslag aangenamer te maken.

Zeeland heeft een veelzijdig aanbod. De provincie scoort hoog op het gebied van (buiten)recreatie (vooral wandelen en fietsen), watersport (vooral actieve sporten, zoals kitesurfen en duiken) en gastronomie. Daarbij is de combinatie van het aantrekkelijke landschap met afwisseling tussen natuur, agrarisch landschap en historische/culturele kernen en steden, het 'decor van beleving' voor

gasten (zie ook Erfgoed actie 3.1, Natuur actie 7.1 en Cultuur actie 3.2). Zeeland is geen optelsom, want het geheel is veel meer dan de som der delen. Door de Zeeuwse identiteit te verbreden wordt meer van Zeeland getoond dan alleen 'zon, zee en strand'. Ook komen toeristische voorzieningen buiten de kustzone in beeld. Dit komt het imago van de provincie ten goede. Ondernemingen in de recreatieve sector zetten in op het behoud en versterking van het gedifferentieerde aanbod en een spreiding van gasten in zowel tijd als ruimte. ~~Ruim driekwart van de Zeeuwen wil Zeeland profileren als vakantiebestemming en recreatieregio waarbij rust en ruimte centraal staan. Daarnaast wil 70% van de Zeeuwen dat geprobeerd wordt om toerisme meer te spreiden over Zeeland (bron: Zeeland nu en in de toekomst, ZB | Planbureau, 2020).~~ Niet elke plek in de provincie is even geschikt voor ieder type bezoeker. We zetten daarom in op bezoekersgroepen die bij Zeeland en de verschillende regio's passen. Dit bevordert het draagvlak onder inwoners. Door per gemeente of zelfs per woonplaats bewust te kiezen voor de best passende typen doelgroepen, kan een optimale beleving worden gecreëerd voor bezoekers en inwoners, aansluitend bij hun wensen en verwachtingen.

Rolverdeling:

- ~~Zeeland Toeristische M~~marketing, provincie, gemeenten en bedrijven in de vrijetijdssector verzorgen marketing en promotie in samenhang met het programma van de Toeristische Uitvoeringsalliantie (TUA)- partners (Kenniscentrum Kusttoerisme & Impuls Zeeland) ~~en de strategische agenda van Toeristisch Ondernemend Zeeland (TOZ).~~

[...]

Actie 1.2 – Spreiden van toerisme in tijd en ruimte.

Om ~~toerisme dag- en verblijfs~~gasten meer te spreiden over alle seizoenen en regio's, optimaliseren we de toegankelijkheid van onze toeristische producten en diensten, zowel digitaal als fysiek. Ons gastheerschap (ook digitaal), onze mobiliteit, bereikbaarheid en toegankelijkheid zijn immers van grote invloed op de jaarrond beleving en de spreiding van toerisme over Zeeland. Zodra gasten in Zeeland arriveren, worden zij gastvrij ontvangen. Ze krijgen een groot aanbod aan activiteiten uit de verschillende regio's waarmee Zeeland in al zijn verscheidenheid het hele jaar door te beleven is. De toeristische informatie is zichtbaar en goed vindbaar.

De ~~toeristische recreatieve~~ infrastructuur en toegankelijkheid van alle verschillende vormen van activiteiten en routes (wandelen, fietsen, ruitersporen, MTB etc.) is in de basis op orde en het beheer en onderhoud, ook van de routeinformatie, is van een goede kwaliteit. ~~Als routes (tijdelijk) worden onderbroken, moet altijd een alternatief worden geboden zodat het netwerk in stand blijft.~~ De fysieke toegankelijkheid voor iedereen, ook voor mindervaliden, ~~wordt is~~ vanzelfsprekend. Dit geldt niet alleen voor de kust, maar ook voor de andere delen van Zeeland. Conflicten door drukte op routes of gecombineerd gebruik door wandelaars en fietsers worden voorkomen. Dit vraagt om maatwerk omdat de problemen en oplossingen per locatie verschillen.

[...]

Rolverdeling:

- [...]
- ~~TOZ, TUA, b~~Bedrijven en overheden onderzoeken en investeren in ~~testen~~ nieuwe mobiliteitsoplossingen.

Subdoel 2: De vrijetijdssector is toekomstbestendig.

Actie 2.1 – Zorgen voor een toekomstbestendige sector met vitale bedrijven en ontwikkeling met kwaliteit.

Het belang van vitale bedrijven en een economisch toekomstbestendige sector is groot, omdat het economisch model van aanbieders in het vrijetijd domein kwetsbaar is. De uitdaging voor de periode tot 2030 is daarom om de toerismesector in Zeeland op een toekomstbestendige manier te laten

ontwikkelen tot een gezonde en diverse bedrijfstak zijn met investeringsvermogen en continuïteit. De bedrijven moeten aantrekkelijk blijven voor bezoekers en inwoners en inspelen op veranderende omstandigheden in de markt en omgeving. Dit is in eerste instantie aan de ondernemers zelf, maar samen stimuleren we innovatief en toekomstgericht ondernemerschap. Voor (nieuwe) [verblijfsrecreatieve](#) ontwikkelingen gaan we hiervoor aan de hand van een ontwikkelkader uit van verschillende kwaliteitsaspecten. Deze zijn gericht op ruimtelijke kwaliteit (versterken natuur en (nieuw) landschap), economische [haalbaarheid](#), [uitvoerbaarheid en ondernemerschap](#) (waaronder [markt- en onderscheidend vermogen](#)) (benutten lokaal DNA, gedifferentieerd aanbod voor alle doelgroepen en duurzaamheid) en sociaal-maatschappelijke bijdrage en draagvlak. Zeeland blijft aantrekkelijk voor de bestaande ondernemers, maar wordt ook aantrekkelijker voor (jong) talent van buiten de regio, zonder dat dit ten koste gaat van de lokale verankering van de bedrijven. Werken en ondernemen in de sector moet aantrekkelijker worden om daarmee de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren en diversiteit en continuïteit binnen de sector te bevorderen. De verwachte toename aan bezoekers en de gewenste kwaliteit van de sector, vragen aandacht voor jaarrondexploitatie en voldoende goed geschoold personeel en de huisvesting daarvan. Beschikbaarheid van kwalitatief goed geschoolde medewerkers is één van de grote uitdagingen voor Zeeland. De toeristische sector zet daarom in op een passende arbeidsmarkt, waarbij sprake is van een goede koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven. Daarnaast moet werken in de vrijetijdssector een uitdagend en concurrerend carrièrepad worden.

[...]

Actie 2.2 – Zorgen voor divers aanbod.

[...]

Waterrecreatie

~~Voor een divers aanbod in Zeeland blijft de waterrecreatie van belang. Om de ontwikkelingen en kansen voor waterrecreatie in Zeeland beter in beeld te krijgen, is een specifiek actieprogramma met onderzoeksagenda opgesteld en dat wordt uitgevoerd.~~ De kansen en mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering [en verduurzaming](#) van watersportvoorzieningen, ~~blijven voorlopig het uitgangspunt. Daarnaast wordt waterrecreatie~~ (bijv. ligplekken, jachthavens, voorzieningenniveau) [worden](#) in ~~de~~ gebiedsontwikkelingen [en](#) meegenomen, [zoals bijvoorbeeld voor het Veerse Meer](#).

Schaarse ruimte in Zeeland vergt zorgvuldige ruimtelijke afwegingen

Het streven naar een divers aanbod, de (verwachte) toenemende recreatiedruk en de behoefte aan enige ontwikkelruimte in de vrijetijdssector, in combinatie met de schaarse ruimte in Zeeland en het ruimtebeslag door andere gebruikers, vraagt om zorgvuldige afwegingen. Beleid en regelgeving op lokaal en provinciaal niveau samen met gebiedsgerichte uitwerkingen zorgen er voor dat deze zorgvuldige afweging plaatsvindt. Op provinciaal niveau door middel van provinciaal beleid en de Omgevingsverordening. Op lokaal niveau door middel van de planologische uitwerkingen door gemeenten en gebiedsgerichte aanpak. Hiermee voorkomen we onomkeerbare en ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen en behouden en versterken we de kwaliteiten van het Zeeuwse landschap (zie ook bouwsteen Landschap, actie 1.6). Dit vraagt een ontwikkelstrategie die rekening houdt met ruimtebehoeften in balans met onze omgevingskwaliteiten, waarbij ook wordt onderzocht of spreiding van de recreatiedruk naar het achterland mogelijk is (zie actie 1.2). In het traject Bestemming Zeeland 2030 wordt dit verder onderzocht.

Voor de kustzone is in de Zeeuwse Kustvisie vastgelegd hoe we de Zeeuwse Kwaliteitskust beschermen, versterken en waar nodig herstellen. Deze visie is in 2022 geëvalueerd en blijft onverkort van kracht. ~~Wel wordt onderzocht of~~ [Naar aanleiding daarvan zal](#) leefbaarheid [expliciet als vierde lijn](#) in de ontwikkelstrategie ~~kan~~ worden toegevoegd. De afspraken uit de Zeeuwse Kustvisie zijn opgenomen in de [eOmgevingsverordening](#). De in het Ontwikkelkader Verblijfsrecreatie

opgenomen en hiervoor genoemde kwaliteitsaspecten gelden ook voor de recreatie in de overige delen van Zeeland. Vanuit de evaluatie Kustvisie en de actie-agenda Bestemming Zeeland 2030 herijken we [samen met gemeenten en stakeholders](#), dit ontwikkelkader om het creëren van nieuwe natuur en kwalitatieve vernieuwing van het toeristische product verder te stimuleren. [Dit gebeurt fasegewijs in de periode 2025-2026 in de vorm van een nieuw afwegingskader met aandacht voor een eenduidig kwaliteitsniveau en gedifferentieerd aanbod in zowel de reguliere, agrarische als particuliere sector van logiesaccommodaties.](#)

[...]

Deze ontwikkelstrategie gaat uit van een integrale en gebiedsgerichte aanpak op lokaal niveau. Hierdoor ontstaat ook ruimte voor eventuele uitbreiding van aanbod, maar altijd in balans met de omgeving. Als groei van het toerisme **immers** niet in balans is met de omgeving, leidt dat **immers** tot lokaal afnemend maatschappelijk draagvlak. Onderdeel van deze ontwikkelstrategie is ook de inzet op klimaatbestendigheid, de stikstofopgave, energieneutraliteit en circulair/duurzaam bouwen. Het streven is dat de sector klimaatbestendig en CO₂-neutraal is en bijdraagt aan nieuwe ontwikkelingen op het gebied van klimaatadaptatie.

Rolverdeling:

[...]

- ~~Kenniscentrum Kusttoerisme, TUA, TOZ, Impuls-Zeeland, Hiswa-Recon, waterrecreatiebedrijven, terreinbeheerders, gemeenten en provincie voeren samen het actieplan uit voor waterrecreatie.~~

[...]

- [Provincie, gemeenten en stakeholders werken aan een Zeeuws breed afwegingskader voor logiesaccommodaties.](#)

[...]

Subdoel 4: De essentiële onderleggers voor de Bestemming Zeeland 2030 zijn aanwezig.

[...]

Actie 4.2 – Versterken organiserend vermogen

[...]

Rolverdeling:

- Alle betrokken partijen committeren zich aan ~~en~~ de Zeeuwse Omgevingsvisie en het gezamenlijke Toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030 en voeren de hiervoor benoemde acties uit.

[...]

Kleinschalig kamperen

Deel B, Bouwsteen 20 Recreatie en toerisme, 20.3 Acties om doelen te realiseren, subdoel 2

Actie 2.2 – Zorgen voor divers aanbod.

[...]

Dit laatste bevordert niet alleen de spreiding van gasten in tijd (over het jaar), maar zorgt ook voor een beter toekomstperspectief voor personeel en (werk)organisatie. Kleinschaliger initiatieven, zoals bijvoorbeeld kleinschalig kamperen, boerderijwinkels of particulieren met kleinere vormen van verblijfsrecreatie of een theetuin, zijn een waardevolle aanvulling op het reguliere aanbod en kunnen een belangrijke extra inkomstenbron zijn voor met name agrarisch ondernemers.

[...]

Beleid en regels over opslag, opwekking en transport van energie

Deel A, paragraaf 5.3 hoofdlijnen aanpak, onder 'Energietransitie'

Energietransitie

~~De Regionale energiestrategie (RES) vormt het kader voor de energietransitie in Zeeland. Het samenwerkingsplatform Zeeuws Energieakkoord is waar alle partijen samenkomen om de RES uit te voeren.~~

De tweede versie van de Regionale energiestrategie (RES 2.0) van november 2024 vormt het actuele kader voor de energietransitie in Zeeland. De Zeeuwse gemeenten, Provincie Zeeland, waterschap Scheldestromen, netbeheerders Stedin en TenneT, bedrijven en maatschappelijke organisaties werken vanuit deze strategie samen aan het realiseren van doelen voor de energietransitie. De focus van de RES ligt op de sectoren elektriciteit, gebouwde omgeving en mobiliteit. Met de Energievisie Zeeland van juli 2025 werken de partijen vervolgens samen aan de ontwikkeling van een toekomstbestendig duurzaam energiesysteem. Vanuit de RES is de ontwikkeling van het toekomstige regionale energiesysteem verder vormgegeven in de Energievisie Zeeland.

De energietransitie in de gebouwde omgeving vraagt om aanpassing van woningen en commercieel en publiek vastgoed. Eigenaren en gebruikers van het vastgoed, netwerkbedrijven en overheden werken via de RES samen aan het realiseren van deze opgave. Gemeenten coördineren de aanpak van de energietransitie op dorps- en wijkniveau. De overstap naar duurzame mobiliteit is een landelijke opgave, maar vraagt ook op lokaal en regionaal niveau aanpassingen aan de laadinfrastructuur en openbaar- en doelgroepenvervoer.

Voor de sectoren landbouw en industrie worden nationale afspraken gemaakt. De CO₂-reductie door de industrie is uitgewerkt in een apart Regioplan Smart Delta Resources 2030-2050. ~~De aanpak omvat omschakeling naar elektriciteit, groene waterstof en CO₂-opslag. De grootschalige productie van waterstof vanuit windenergie in Zeeland is daarbij een belangrijke voorwaarde.~~

De derde versie van de Cluster Energiestrategie (CES 3.0) van september 2024 voor het Zeeuwse en West-Brabantse industriegebied vormt het kader voor de transitie. Deze visie is opgesteld door Smart Delta Resources (SDR). Vanuit de belangen van SDR wordt geschetst hoe de ontwikkeling van het Zeeuwse energielandchap voor 2050 eruit komt te zien en biedt een overzicht van inspanningen en concrete projecten. De aanpak omvat omschakeling van bedrijfsvoering op basis van elektrificatie, (groene) waterstof, CO₂-opslag en transport (CCS) en inzet van restwarmte. Grootschalige productie van groene waterstof vanuit windenergie via elektrolyse in Zeeland is daarbij een belangrijk uitgangspunt.

~~De energietransitie in de bebouwde omgeving vraagt om aanpassing van woningen, commercieel vastgoed en publiek vastgoed. De eigenaren en gebruikers van het vastgoed, netwerkbedrijven en overheden werken via de RES samen aan deze opgave. Gemeenten coördineren de aanpak op dorps- en wijkniveau.~~

~~De overstap naar duurzame mobiliteit is een landelijke opgave, maar vraagt ook lokaal en regionaal aanpassingen aan de laadinfrastructuur en openbaar- en doelgroepenvervoer.~~

Voor de energietransitie is voldoende opwekking van hernieuwbare energie nodig. In Zeeland wordt al veel windenergie opgewekt en het provinciaal beleid biedt ruimte voor enkele extra projecten om de doelstelling te halen. Voor opwekking van zonne-energie zijn er ruime mogelijkheden op daken en in het bestaand bebouwd gebied. Door gebruik te maken van die mogelijkheden wordt het landschap ontzien, ruimte efficiënt gebruikt en de afstand tussen opwekking en gebruik van energie zo kort mogelijk gehouden. In de RES worden ook mogelijkheden voor energieopwekking uit water onderzocht.

Voor de energietransitie is voldoende opwekking van hernieuwbare energie noodzakelijk. In Zeeland wordt al veel windenergie opgewekt (wind op zee en wind op land) en het provinciaal beleid biedt ruimte voor enkele extra projecten om de doelstelling voor wind op land te halen. Voor opwekking van zonne-energie wordt primair ingezet op opwek via daken en in het bestaand bebouwd gebied. Door gebruik te maken van die mogelijkheden wordt het landschap ontzien, ruimte efficiënt benut en de afstand tussen opwekking en gebruik zo kort mogelijk gehouden. In de RES worden ook mogelijkheden voor energieopwekking uit water onderzocht.

Deel B, bouwsteen 23 Duurzame energie

23.1 Doelstelling 2030

~~In Zeeland wordt tenminste 1800 MW aan duurzame energie opgewekt.~~

~~Wind en zon gaan een hoofdrol spelen in het verduurzamen van de elektriciteitsvoorziening. Daar zijn windparken op zee én land, zonnepanelen op dak en aanvullend op land en water voor nodig. Energie uit water, zoals het benutten van de kracht van het getij, heeft potentie maar vraagt nog veel doorontwikkeling. Op dit moment produceren we in Zeeland al 50% van onze stroom met de wind en de zon. De elektriciteitsopgave is om maximale ontwikkeling van duurzame energie in Zeeland te faciliteren (minstens 11 petajoule (PJ) aan hernieuwbare energie in 2030), knelpunten en aanpassingen in het elektriciteitsnet in beeld te brengen en na te denken over meer flexibiliteit in het energiesysteem van de toekomst.~~

Conform de RES 2.0 streeft Zeeland met windenergie op land naar een opwekcapaciteit van 700 Megawatt (MW) in 2030, waarvan eind 2024 inmiddels al 610 MW was gerealiseerd. Voor zonne-energie is de gezamenlijke doelstelling 1000 MW in 2030, zoveel mogelijk op dak, met zon op land en zon op water als aanvulling daarop. Daarvan was eind 2024 reeds 700 MW gerealiseerd. In totaal is de opwekdoelstelling vanuit de RES 2.0 al voor 80% bereikt. Echter, richting 2050 stijgt de elektriciteitsvraag nog sterk als gevolg van de afbouw gebruik fossiele brandstoffen. Dit gebeurt hoofdzakelijk binnen de industriële sector (zie ook CES 3.0). Blijvend investeren in de uitbreiding van de energie-infrastructuur in voornamelijk Kanaalzone en Sloegebied door netbeheerders is dan ook een noodzaak.

Opwekking van elektriciteit uit wind en zon blijft een hoofdrol spelen in de doorontwikkeling van het toekomstige energiesysteem. Daar zijn met name windparken op zee, en in mindere mate land, zonnepanelen op dak en aanvullend op land en water voor nodig. Energie uit water, zoals het benutten van de kracht van het getij, heeft potentie maar vraagt nog veel doorontwikkeling.

De elektriciteitsopgave is om maximale ontwikkeling van duurzame opgewekte hernieuwbare elektriciteit op land in Zeeland te faciliteren (3 TWh), knelpunten en aanpassingen in het elektriciteitsnet in beeld te brengen en na te denken over meer flexibiliteit in het energiesysteem van de toekomst, bijvoorbeeld doormiddel van energieopslag en –conversie.

Subdoel 1: Het opgesteld vermogen aan windenergie op land is met 130 MW gegroeid tot 700 MW.

Subdoel 2: Het vermogen uit zonne-energie bedraagt 1000 MW, waarvan zoveel mogelijk op daken.

Subdoel 3: Het vermogen uit andere hernieuwbare energiebronnen dan wind en zon, bedraagt tenminste 100 MW.

Met deze bouwsteen dragen we bij aan de volgende duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN (brede welvaart).

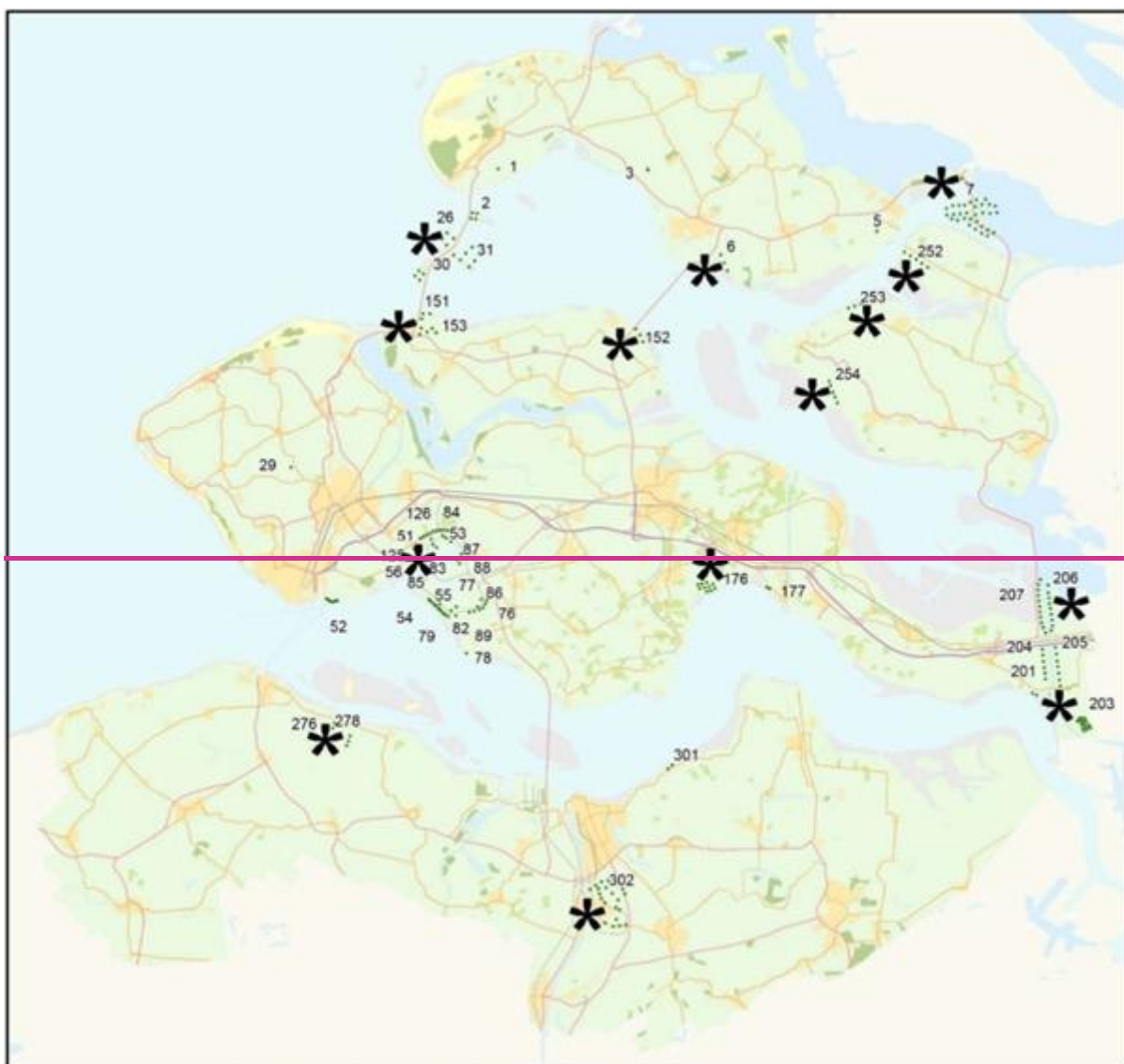
[afbeelding - ongewijzigd]

23.2 Huidige situatie

Wind op land

Voor windenergie op land is een groei tot 700 MW in 2030 de ambitie. Eind 2024 is in Zeeland 610 MW aan opgesteld vermogen windenergie beschikbaar. Voor zon op land geldt dat er circa 440 megawatt op het land en circa 260 megawatt op het dak is gerealiseerd. ~~Eind 2021 zal in Zeeland 570 MW aan opgesteld vermogen windenergie beschikbaar zijn. Windenergie op zee is een nationale opgave waarbij het Rijk zorgt voor beleid, regelgeving en concessieverlening. De aansluiting van een aantal windparken op zee op het landelijke net loopt wel via Zeeland.~~ Binnen Zeeland worden in 2029 en 2030 twee windparken aangeland; IJmuiden Ver Alpha en Nederwiek-I. Deze windparken worden ontsloten op het landelijk 380 kV-hoofdnetwerk vanaf hoogspanningsstations in het Sloegebied. Elke aanlanding heeft een capaciteit van 2000 MW. Het Rijk werkt momenteel ook aan een programma voor nieuwe aanlandingen wind op zee (pVAWOZ). Met het programma wordt onderzocht of er in de periode 2031 – 2040 nieuwe aanlandingen (o.a. in Zeeland) gerealiseerd kunnen worden. Besluitvorming hierover is voorzien vanaf 2026.

Voor de uitbreiding van windenergie op land is concentratie van de windturbines op een aantal locaties het uitgangspunt, om de ruimtelijke impact te beperken. Deze locaties ~~bevinden zich~~zijn voorzien op of bij grootschalige industrieterreinen en op en bij grootschalige infrastructurele werken. Het betreffen concentratielocaties die in de Omgevingsverordening Zeeland (bijlage XIV) zijn aangewezen. ~~De turbines staan voornamelijk op concentratielocaties die in de Omgevingsverordening zijn aangewezen, maar het is ook mogelijk om enkele extra projecten toe te voegen (zie kaart, bron: RES 1.0).~~ Hiermee wordt ruimte geboden om de realisatie van de duurzame energie ambitie mogelijk te maken.

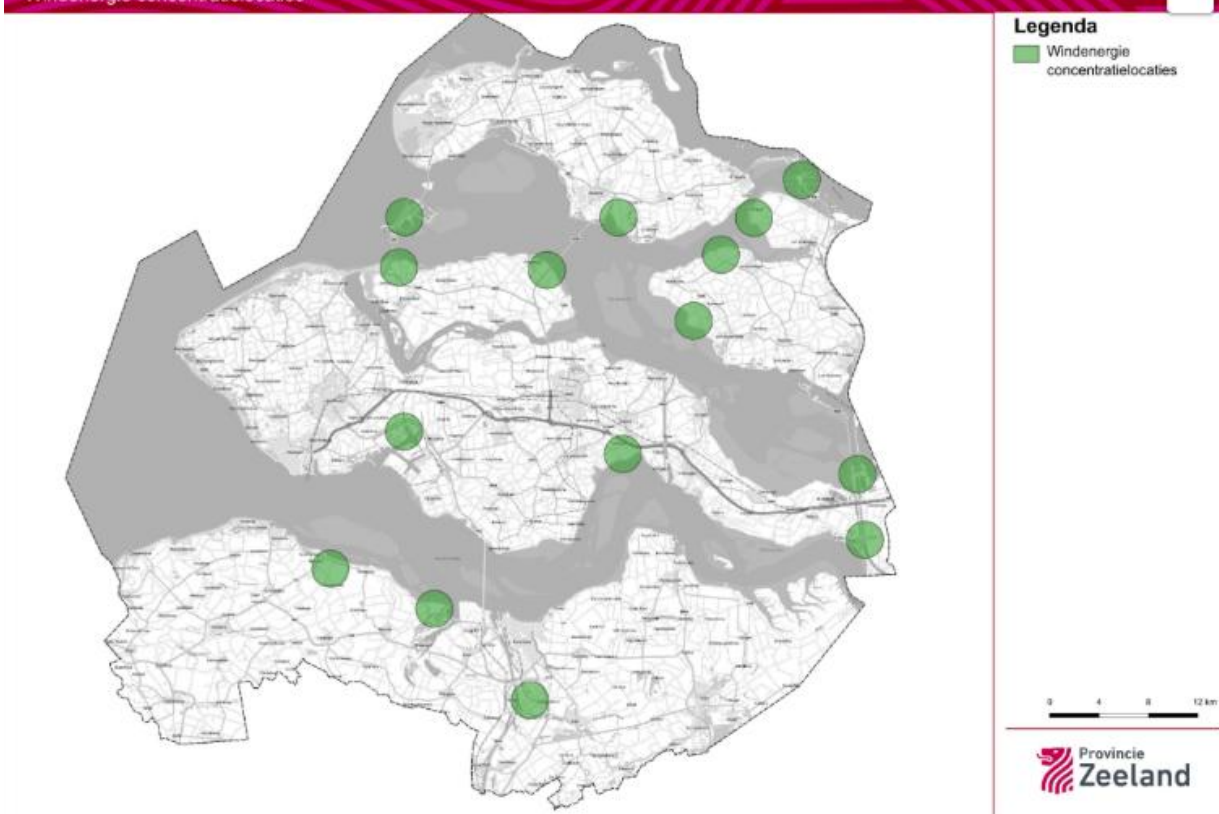

Kaart 11: Concentratielocaties windenergie en bestaande windturbines.

[bovenstaande afbeelding wordt verwijderd]

Afbeelding 2023_Windenergieconcentratielocaties

Windenergie concentratielocaties

[Bovenstaande afbeelding wordt ingevoegd]

De aangewezen locaties zijn vanuit initiatieven in het verleden tot stand gekomen, maar er zijn [binnen de Omgevingsverordening Zeeland](#) meer mogelijkheden zonder de concentratiegedachte geweld aan te doen. Daarom wordt ruimte geboden voor enkele extra projecten wanneer deze aansluiting zoeken bij grote infrastructuurlijnen als bijvoorbeeld waterkeringen langs de grote wateren. Dit beleid heeft geen betrekking op windturbines met een maximale tiphoogte tot 21 meter. Dergelijke turbines zijn primair een zaak van de gemeenten.

Zonne-energie

Voor zonne-energie is de ambitie 1000 MW in 2030, [primair in stedelijk gebied \(bijvoorbeeld bij voorkeur op daken\) en in afwijking daarbuiten \(bijvoorbeeld op stortplaatsen, infrastructuur of waterbassins\), en aanvullend met projecten op land en water](#). Uit berekeningen van netbeheerder [Enduris-Stedin](#) blijkt dat het brutovermogen van zon op Zeeuwse daken ca. 1500 MW bedraagt. Netto wordt dit geschat op ca. 400-600 MW (niet alle daken zijn immers geschikt). Het provinciaal beleid voor zon [in stedelijk gebied of daarbuiten betreffen generieke regels op land en water is een regeling op hoofdlijnen](#) en de uitwerking tot op projectniveau vindt door de gemeenten plaats.

[Met alleen zon op dak kan mogelijk onvoldoende vermogen gerealiseerd worden. Aanvullend kunnen zonprojecten worden gerealiseerd in stedelijk gebied of in combinatie met andere functies. Hiermee wordt ruimte geboden voor zonne-energie, maar wel met behoud van omgevingskwaliteit, zorgvuldig ruimtegebruik en behoud van de agrarische functie van gronden in het buitengebied. Daarom is gekozen voor een opzet waarbij zonne-energie kan worden gecombineerd met andere reeds aanwezige functies zoals bedrijfsterreinen, glastuinbouw, nutsvoorzieningen, stortplaatsen, zonneparken, windmolens, infrastructuur of op water. Hiermee wordt het landelijk geformuleerde afwegingskader bij de inpassing van zonne-energie zoals dat is afgesproken in het klimaatakkoord \(de zonneladder\) ook voor Zeeland gehanteerd. Gemeenten dragen binnen het zonbeleid naar](#)

~~mogelijkheid bij. Voor water geldt dan aanvullend dat aangetoond moet worden dat er geen negatieve effecten zijn voor natuur, recreatie, waterkwaliteit en visserij. Ruim de helft van de Zeeuwen vindt dat inpassing van zonneparken in het Zeeuwse landschap gestimuleerd moet worden (bron: Zeeland nu en in de toekomst, ZB | Planbureau, 2020). Ook voor zonprojecten geldt dat het maatwerk aan de gemeenten wordt overgelaten.~~

Energie uit water

~~Ook~~ In het kader van de Regionale Energiestrategie (RES) 2.0 zijn worden de kansen en mogelijkheden in Zeeland onderzocht van energiewinning uit water. Energie uit water kan naar schatting ruim 100 MW bijdragen. Drie technologieën blijken vooral het meest kansrijk voor de regio: getijden- of stromingsenergie, zoet-zoutenergie en thermische energie. Met name zoet-zoutenergie (via osmose) kan een grote bijdrage leveren en is in principe overal toepasbaar waar een harde scheiding tussen zoet en zout water aanwezig is. Provincie, gemeenten en maatschappelijke partners werken samen aan benutting van de kansen.

Biomassa als brandstof

Diverse studies laten zien dat het potentieel aan beschikbare biomassa in Zeeland beperkt is. Het is theoretisch mogelijk om op grote schaal biomassa via de Zeeuwse diepzeehavens te importeren, maar dit is ~~niet~~ onomstreden. Houtkap voor de productie van houtpellets bijvoorbeeld, kan veel impact hebben op landschap en biodiversiteit ter plekke. Ook wordt getwijfeld aan de CO₂-neutraliteit van houtverbranding~~,~~. Het is van belang om biomassa eerst hoogwaardig toe te passen, zoveel mogelijk te recyclen en uiteindelijk de reststroom of het afval te gebruiken voor energieproductie.

Biomassavergisting

Biomassavergisting van reststromen (niet zijnde hout) is een vorm van duurzame energieopwekking met potentie in Zeeland. De opgewekte methaan en elektriciteit kunnen aan de bestaande gas- en elektriciteitsnetwerken worden geleverd. Grootschalige initiatieven kunnen vanwege mogelijke hinder (geur, transportbewegingen) maar ook vanuit logistiek perspectief het beste op daarvoor geschikte industrieterreinen (~~o.a. Aben Green Energy~~ bijvoorbeeld in de Kanaalzone) gefaciliteerd worden. Kleinschalige biomassavergisting bij agrarische bedrijven is mogelijk conform het landelijk beleid en wetgeving en de Omgevingsverordening Zeeland.

Kernenergie

~~Voor opwekking van energie~~ Voor een toekomstbestendig duurzaam energiesysteem zonder CO₂-uitstoot is ook kernenergie ~~in beeld~~ nodig. In Zeeland is momenteel in Borssele een kerncentrale actief van EPZ. Deze centrale levert jaarlijks zo'n 13 PJ aan elektriciteit (3,6 TWh), zonder CO₂-uitstoot. Dit is ongeveer 3% van het landelijke elektriciteitsverbruik. De rijksoverheid (o.a. ministerie van EZKGG) is bevoegd gezag over kernenergie (wijst locaties aan, ~~en~~ verleent vergunningen en houdt toezicht). Er zijn momenteel in Nederland drie locaties aangewezen waar een kerncentrale is toegestaan: Borssele, Maasvlakte en Eemshaven. De rijksoverheid heeft toestemming gegeven om de kerncentrale EPZ in Borssele tot 2033 te exploiteren. Er zal inzichtelijk gemaakt worden of het mogelijk is de levensduur van de centrale te verlengen, wat hiervoor nodig is en wat hiervan de risico's zijn.

~~Indien de Nederlandse overheid besluit~~ De Rijksoverheid heeft ook besloten dat kernenergie een grote rol moet spelen in het maken van een toekomstbestendig duurzaam energiesysteem. De ambitie is uiteindelijk te komen tot vier grote nieuwe kerncentrales. Voor de bouw van twee kerncentrales is het Rijk begonnen met de ruimtelijke procedure. Voor Zeeland zijn het Sloegebied en omgeving Terneuzen aangewezen als mogelijke locatie. In 2026 zal de Minister een voorkeurslocatie aanwijzen. ~~de toekomstige energievoorziening, is Borssele een aangewezen locatie voor een nieuwe kerncentrale. Dit komt door~~ Zeeland is in beeld vanwege de reeds aanwezige nucleaire expertise bij EPZ, de nabijheid van de COVRA, de ruime beschikbaarheid van koelwater en het feit dat de rijksoverheid in Zeeland locaties Borssele heeft aangewezen ~~als locatie~~ waar een kerncentrale ~~is~~ wordt toegestaan (waarborgbeleid).

~~Nadelen van deze technologie zijn de hoge up-front investeringskosten met bijbehorende bouw- en financieringsrisico's en het ontbreken van een definitieve oplossing voor het verwerken van nucleaire afval waardoor we het afval moeten opslaan. Momenteel is de uitbreiding van nucleair vermogen niet aan de orde in Zeeland, omdat er geen initiatieven bekend zijn.~~

~~De Zeeuwse overheden hebben geen bevoegdheden en dus geen actieve rol t.a.v. kernenergie. De Provincie Zeeland en de Zeeuwse gemeenten zijn via de aandelen van PZEM indirect ook aandeelhouder van de kerncentrale EPZ. In de formeel vastgestelde aandeelhoudersstrategie PZEM is ten aanzien van EPZ opgenomen dat commerciële energieactiviteiten qua risico en rendementsprofiel niet bij een provincie en gemeenten passen, en dan ook verkocht zouden moeten worden.~~

SMR

De realisatie van grote kerncentrales is een langdurig onzeker proces met hoge investeringskosten. Er zijn nieuwe ontwikkelingen rondom zogenaamde Small Modular Reactors (SMR's). Deze zouden potentie kunnen hebben om bij te dragen aan het duurzame energiesysteem. De rijksoverheid is samen met provincies (IPO-verband) gestart aan een landelijk onderzoeksprogramma. Ook Provincie Zeeland neemt hieraan deel. Meer specifiek zal Provincie Zeeland inzetten op een eigen aanpak naar de mogelijkheden van SMR's in de regio.

Thorium

Om het nucleaire afval te beperken zijn er nieuwe soorten kerncentrales in ontwikkeling. Een voorbeeld hiervan is thorium (gesmolten zout). Dit heeft o.a. als voordeel dat er minder afval vrijkomt bij de productie en dat het (maar) honderden in plaats van duizenden jaren radioactief blijft. Thoriumcentrales vergen echter nog een heel grote hoeveelheid onderzoek en ontwikkeling. Daarbij zijn er nog veel zaken onbekend, zoals kosten van veiligheid en opslag van het afval. Verschillende partijen hebben de intentie uitgesproken om thoriumcentrales te ontwikkelen maar er zijn momenteel nog geen fysieke reactoren daadwerkelijk in ontwikkeling. Provincie Zeeland heeft wel haar steun uitgesproken aan de start-up Thorizon. Commerciële toepassing lijkt nog ~~erg~~ ver weg en wordt op z'n vroegst geschat op 2045-2050. Het is dus niet realistisch aan te nemen dat thorium de klimaatdoelen voor 2030 kan adresseren en we zullen waarschijnlijk nog minimaal tien jaar moeten wachten voordat we kunnen inschatten of thoriumcentrales in 2050 een rol kunnen spelen.

23.3

Acties om doelen te realiseren

Subdoel 1: Het opgesteld vermogen aan windenergie op land is met 130 MW gegroeid tot 700 MW.
[...]

Subdoel 2: Het vermogen uit zonne-energie bedraagt 1000 MW, waarvan zoveel mogelijk op daken.

Actie 2.1 - Realiseren opgave zonne-energie (via de Regionale Energie Strategie -RES 2.0).

Rolverdeling:

[...]

- Het Rijk en de regio maken op nationaal niveau afspraken over de opwekking van zonne-energie in het kader van de ~~(RES)~~.

[...]

Subdoel 3: Het vermogen uit andere hernieuwbare energiebronnen dan wind en zon, bedraagt tenminste 100 MW.

Actie 3.1 - Realiseren opgave biomassa en biovergisting (via de Regionale Energie Strategie-RES 2.0).

Rolverdeling:

- Het Rijk verleent subsidie voor de opwekking van hernieuwbare energie (SDE).
- Het Rijk en de provincie maken op nationaal en regionaal niveau afspraken over de opwekking van energie uit biomassa in het kader van de Regionale Energie Strategie (RES 2.0).
- Het Rijk, de provincie en gemeenten stellen kaders vast voor realisatie van biomassa-installaties. Gemeenten doorlopen de benodigde ruimtelijke procedure en verlenen vergunningen. Indien nodig verleent ook de Provincie vergunning(en).
- ~~De provincie en gemeenten verlenen vergunning voor realisatie van biomassa-installaties.~~
- Bedrijven en terreinbeheerders leveren biomassa.
- Ondernemers, projectontwikkelaars, onderhoudsbedrijven, energiebedrijven en energiecoöperaties realiseren, exploiteren en onderhouden biomassa-installaties.
- De Veiligheidsregio adviseert provincie en gemeenten over veiligheidsaspecten van biomassa-installaties.

Actie 3.2 – Benutten van kansen voor energie uit water (via de Regionale Energie Strategie-RES 2.0)

23.4 Afwegingsfactoren voor de uitvoering

[...]

Deel B, bouwsteen 24 Energietransitie

24.1 Doelstelling 2030

De CO₂-uitstoot in Zeeland is met ~~55-60~~49% afgenomen.

Om ervoor te zorgen dat Zeeland in 2050 geen CO₂ en andere broeikasgassen meer uitstoot, is voor 2030 als tussendoel een algemene reductie van van 55-60% (voorheen 49%; RES 1.0) ten opzichte van 1990 gesteld. Dit zijn doelstellingen uit het landelijke Klimaatakkoord.

Om dat te bereiken is in 202~~5~~0 een regionale energiestrategie (RES 2.0) vastgesteld. In de RES 2.0 worden voor de per sector~~en~~ concrete ambities en maatregelen benoemd.

[...]

24.2 Huidige situatie

Landbouw en industrie

Voor landbouw en industrie worden landelijk afspraken gemaakt. De Zeeuwse opgave wordt daar in meegenomen (zie ook de CES 3.0).

[...]

Gebouwde omgeving

De verduurzaming van de gebouwde omgeving is een complexe opgave. Alle gebouwen in Zeeland moeten worden verbouwd tot goed geïsoleerde en duurzaam verwarmde gebouwen. Het doel is ~~49~~55-60% CO₂-reductie ten opzichte van 1990. Hoe dit gerealiseerd zal worden in de gebouwde

omgeving wordt vastgesteld in de Regionale Energie Strategie (RES) [2.0](#). In de Regionale Structuur Warmte, die onderdeel uitmaakt van de RES [2.0](#), wordt de regionale voorziening van warmte beschreven, met daarin hoe het warmteaanbod, de warmtevraag, en de infrastructuur op Zeeuws niveau, met elkaar kunnen worden verbonden en wat hierin de Zeeuwse ambitie is.

[...]

Mobiliteit

Rijden en varen [gebeurt steeds meer door middel van zero-emissie voertuigen. \(Semi\)overheden hebben hierin ook een voorbeeldfunctie en zullen in 2030 een reductie van 55-60% zonder uitstoot moet in 2030 leiden tot een reductie van 49%](#) CO₂ voor mobiliteit [hebben gerealiseerd](#). Dit [staat gelijk draagt bij](#) aan de landelijke klimaatdoelstellingen van het kabinet wat betekent dat wij in Zeeland vanuit mobiliteit voor de opgave staan 341 Kton CO₂ te besparen in 2030. [Elektrisch vervoer zal hier een belangrijke bijdrage aan moeten leveren.](#)

24.3 Acties om doelen te realiseren

Subdoel 1: Binnen de landbouw, industrie, gebouwde omgeving en mobiliteit is de landelijke reductiedoelstelling gerealiseerd.

Actie 1.1 Reductie uitstoot CO₂ en andere broeikasgassen in landbouw en industrie.

[...]

Rolverdeling:

- Overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties leggen acties vast in het nationale programma RES [2.0](#).

[...]

Actie 1.3 Reductie uitstoot CO₂ en andere broeikasgassen door mobiliteit.

Een duurzame infrastructuur en het zorgen voor voldoende laadpalen en snellaadvoorzieningen, zijn belangrijk om deze omslag te maken. De [vergroening-verduurzaming](#) van [het goederenvervoer-de goederenstroom](#) is bijvoorbeeld mogelijk door het instellen van zero-emissie-zones in steden en dorpen. [Vanaf 2025 moeten alle n](#)Nieuwe [OV](#)-bussen [worden](#) zero-emissie-zijn. Na 2030 [moeten zullen](#) alle bussen [met als](#) zero-emissie rondrijden. Ook het doelgroepenvervoer [maakt de transitie naar moet in 2025](#) zero-emissie-zijn. [Vanaf 2029 zal de nieuwe vloot van de Westerschelde Ferry ook zero-emissie gaan varen.](#) De ontwikkeling naar slimmer autogebruik (smart mobility), door bijvoorbeeld het aandeel deelvoertuigen te vergroten en bezit te verkleinen, is belangrijk. [De helft van de Zeeuwen geeft aan het eens te zijn met de omschakeling naar een economie waarbij het minder gaat om bezit en meer om gebruik \(bron: Zeeland nu en in de toekomst, ZB | Planbureau, 2020\).](#)

[...]

Varend ontgassen

Deel B, bouwsteen 14 Milieu, subdoel 3, actie 3.1 Reguleren van emissies

[...]

Om de emissie vanuit de sector scheepvaart terug te dringen [is er sinds 1 juli 2024 heeft de Provincie Zeeland, samen met andere provincies,](#) een [landelijk](#) verbod op varend ontgassen van benzeen en

benzeen houdende stoffen. ~~opgenomen in de Omgevingsverordening. Hiermee wordt voorkomen dat het ontgassen naar Zeeland verplaatst. We dringen bij het Rijk aan op snelle invoering van (inter)nationale regelgeving. Naar verwachting zal dat gebeuren in 2021.~~ De Provincie Zeeland zet samen met Rijkswaterstaat en North Sea Port verder in op de verdere verduurzaming van de binnenvaart onder andere door het gebruik van walstroom door binnenvaart en zeevaart. Daarnaast wordt ingezet op elektrificatie van binnenvaart.

[...]

Rolverdeling

[...]

- ~~De provincie neemt een regel op in de Omgevingsverordening over het verbod op varende ontgassen van benzeen en benzeen houdende stoffen.~~

[...]

Wonen in het buitengebied en actualisatie 3 regelingen

Deel B, Bouwsteen 6 Woningvoorraad, 6.2 Huidige situatie

[...]

Wonen buiten stedelijk gebied

Op het Zeeuwse platteland wordt de komende jaren een toename verwacht van het aantal agrarische ondernemers dat gaat stoppen door onder andere een gebrek aan opvolging.

Dit leidt ertoe dat in het landelijk gebied veel agrarische bebouwing overbodig raakt en leeg komt te staan. Leegstand heeft nadelige gevolgen voor het aanzicht en gebruik van het buitengebied. De inschatting is dat de komende jaren een grote hoeveelheid vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) ontstaat. ~~Daarnaast is het belangrijk dat het landelijk gebied op bepaalde plaatsen versterkt wordt met bos en natuur in combinatie met landschapsversterking of herstel (bijv. het Nationaal Programma Landelijk Gebied).~~ Om verstening tegen te gaan is het toevoegen van nieuwe woningen buiten stedelijk gebied niet toegestaan. Het is echter van provinciaal belang dat de kwaliteit van het landelijk gebied versterkt wordt. Vanuit dit provinciaal belang kan verevening, door het onder voorwaarden toevoegen van wooneenheden in het landelijk gebied, worden toegepast, waarbij de kwaliteit van het buitengebied voorop staat. Verevening houdt in dit geval in dat toevoeging van wooneenheden alleen mogelijk wordt gemaakt als er kwaliteit wordt toegevoegd aan het buitenlandelijk gebied. Wat mogelijk is, hangt af van de bebouwing en de locatie. ~~In een aantal gevallen is ook beperkte woningbouw toegestaan.~~

Het toevoegen van woningen in het landelijk gebied (of: buiten stedelijk gebied) is bij de volgende situaties mogelijk gemaakt:

- ‘Rood-voor-rood’: Het verplaatsen van bestaande bebouwing, zoals bestaande burger- of bedrijfswoningen door het laten vervallen van de woonbestemming in het omgevingsplan en het elders oprichten van een nieuwe woning. Het oprichten van meerdere woningen buiten stedelijk gebied is mogelijk indien het aantal overeenkomt met het aantal woonbestemmingen die elders zijn komen te vervallen. Ook is het mogelijk om monumentale of cultuurhistorisch waardevolle bebouwing te verbouwen tot een of meer ~~wooneenheden~~ woningen om de instandhouding ervan te waarborgen. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld boerderijen, gemalen, molens en buitenplaatsen die een rijks- of gemeentelijke monumentenstatus hebben. ~~Ook is een selectie van cultuurhistorisch waardevolle boerderijen, zoals weergegeven in bijlage VII van de Omgevingsverordening Zeeland, waar verbouwing tot één of meerdere wooneenheden is toegestaan.~~

- 'Ruimte-voor-Ruimte': Hierbij wordt het mogelijk gemaakt om de sloop van voormalig agrarische bebouwing (VAB) te bekostigen met een bouwrecht voor een één of meerdere woningen in het landelijk gebied per 500 m² te slopen schuur of 0,5 ha glastuinbouw. Hiermee wordt beoogd verrommeling van het landelijk gebied tegen te gaan. De nieuwe woning(en) mogen worden teruggebouwd op het betreffende bouwvlak, in-of aansluitend aan een bebouwingslint of aansluitend aan stedelijk gebied.
- 'Rood voor groen': Het gaat hierbij om het mogelijk maken van woningbouw in het landelijk gebied in de vorm van landgoederen/buitenplaatsen. Een maximale omvang van bebouwing is toegestaan mits er een landgoed wordt aangelegd met bepaalde landschapswaarden dat voor een groot deel openbaar toegankelijk is.
- 'Woonwagenlocaties': Voor woonwagenlocaties wordt de mogelijkheid tot uitbreiding geboden, ook buiten bestaand stedelijk gebied, mits de behoefte wordt aangetoond en er sprake is van een goede landschappelijke inpassing.

Bovenstaande regelingen zijn vastgelegd en gedetailleerd uitgewerkt in de Omgevingsverordening. Er kunnen vraagtekens gezet worden bij de effectiviteit van deze regelingen om verrommeling van het landschap tegen te gaan, ook in relatie tot de neveneffecten op het landschap en de bestaande woningvoorraad. Het is daarom belangrijk de regelingen, met uitzondering van 5.11 Woonwagenlocaties, te evalueren en te heroverwegen. In Actie 4.2 wordt hier verder op ingegaan.

Deel B, Bouwsteen 6 Woningvoorraad, 6.3 Acties om doelen te realiseren, subdoel 4: Acties die bijdragen aan subdoelen 1 t/m 3

[...]

Actie 4.2: Evaluatie van de regelingen voor wonen als drager voor ruimtelijke kwaliteitsverbetering in het landelijk gebied.

Het toevoegen van woningbouw in het landelijk gebied is in het verleden mogelijk gemaakt om kosten te dragen die gepaard gaan met ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied. Het gaat hierbij om de kosten voor het in stand houden van cultuurhistorische agrarische bebouwing, de kosten van het slopen van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) en de kosten van het versterken van het landschap door de aanleg van een (deels) openbaar toegankelijk landgoed. De effectiviteit van deze regelingen, in de vorm van ruimtelijke kwaliteitsverbetering staat ter discussie. De regeling stimuleert sloop van cultuurhistorisch waardevolle boerderijen. Ook de verevening door middel van bouwrechten is niet altijd in verhouding met de daadwerkelijke kosten, waardoor projecten soms onhaalbaar zijn of in andere gevallen (te) lucratief. Ook zijn er negatieve neveneffecten te benoemen in relatie tot de bestaande woningvoorraad. Het toevoegen van woningen in het landelijk gebied zorgt immers voor een toename van de herstructureringsopgave in het stedelijk gebied, een opgave waarvan gehoopt wordt dat de beperkte huishoudengroei die ons nog rest als kostendrager kan fungeren. De tijden dat woningbouw altijd gebruikt kan worden als kostendrager voor allerlei ruimtelijke problemen ligt dan ook achter ons. De grote aantallen agrarische bebouwing die op de lange termijn verwacht worden, kunnen bovendien zorgen voor verstening van het buitengebied en verdere inperking van het agrarisch gebruik van landbouwgrond. Verschillende gemeenten zijn om die redenen terughoudend in het toepassen van de Ruimte-voor-Ruimte regeling. Van de Rood-voor-Rood regeling lijkt eveneens te beperkt gebruik gemaakt te worden.

Met betrokken partijen worden de drie regelingen geëvalueerd. De centrale vraagstelling is hoe effectief deze regelingen zijn bij het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied in relatie tot de neveneffecten op de functies in het landelijk- en bebouwd gebied. Dit moet leiden tot aanbevelingen voor beleid en eventueel aanpassing van de Omgevingsverordening. Hierbij is het

~~belangrijk dat er mogelijkheden moeten blijven bestaan om knelgevallen in het landelijk gebied aan te pakken, zeker als het gaat om ondernemers die als gevolg van overheidsbeleid gedwongen worden de bedrijfsvoering te beëindigen.~~

Rolverdeling:

- ~~De provincie onderzoekt, als onderdeel van het uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030, met betrokken partners of en hoe de regelingen moeten worden aangepast.~~

Uitvoeringsprogramma Cultuur en Erfgoed 2025-2032

Deel B, bouwsteen 11 Erfgoed

11.1 Doelstelling 2030

[...]

Subdoel 1 Erfgoed wordt behouden en ontwikkeld, is bereikbaar en toegankelijk

Subdoel 2 Erfgoed ~~is~~ wordt meegenomen als uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen

Subdoel 3 Erfgoed wordt optimaal benut voor economische en sociale activiteiten

Met deze bouwsteen dragen we bij aan de volgende duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN (brede welvaart).

[bovenstaande afbeelding wordt verwijderd]

[bovenstaande afbeelding wordt ingevoegd]

11.2 Huidige situatie

Het Zeeuwse erfgoed is een belangrijk onderdeel van de Zeeuwse identiteit; het geeft een beeld van het verleden, het draagt bij aan de culturele identiteit in het heden en het geeft richting aan (ruimtelijke) ontwikkelingen in de toekomst.

~~Onder~~Met erfgoed ~~verstaan we~~ bedoelen wij zowel het materieel erfgoed (roerend en onroerend), ~~landschappelijk erfgoed en natuur/groen erfgoed~~, als het immaterieel erfgoed (~~tradities, ambachten, etc.~~). ~~Ook het Zeeuwse landschap is van cultuurhistorische waarde en er zijn nog vele groene monumenten te vinden in Zeeland, zoals parken, begraafplaatsen, vestingwerken, landgoederen, inlagen en karrevelden. De talrijke monumenten, streekproducten en streekdrachten, dialecten en landschappen, zijn voorbeelden van erfgoed die het niet alleen waard zijn om te behouden en beschermen, maar ook om te ontsluiten aan zowel de inwoners van Zeeland als bezoekers. de landschapselementen, het cultuurlandschap, archeologische vondsten, streekproducten, verdrongen dorpen en streekdrachten zijn voorbeelden van erfgoed die het niet alleen waard zijn om te behouden te blijven, maar ook om waar mogelijk te worden ontsloten.~~ Naast de erfgoedinitiatieven door vrijwilligers genereert erfgoed ook inkomsten voor een brede groep Zeeuwen werkzaam in de recreatie- en toerismesector, binnen de horeca, detailhandel en in de

bouw. Initiatieven vanuit deze sectoren, waarbij de beleving van erfgoed centraal staat, wordt gestimuleerd en ondersteund.

Erfgoed maakt verschillen in karakter en identiteit van regio's zichtbaar. De toenemend(e) belangstelling voor erfgoed en draagvlak voor behoud en ontwikkeling ervan bij inwoners en bezoekers van Zeeland leidt tot herwaardering van het (streekeigen) erfgoed, waaronder monumenten, groene en gebouwde (kleine) landschapselementen, cultuurlandschap, streekproducten, streekdrachten, volksspelen.

Doordat mensen erfgoed (fysiek of digitaal) kunnen beleven wordt het draagvlak om het te behouden en beschermen vergroot. Daarom zijn de Zeeuwse Erfgoedlijnen en het samenwerkingsverband Zeeuwse Ankers van groot belang.

Erfgoed genereert inkomsten voor een brede groep Zeeuwen (werkzaam in recreatie, toerisme, horeca, detailhandel, bouw).

Materieel erfgoed (roerend en onroerend)

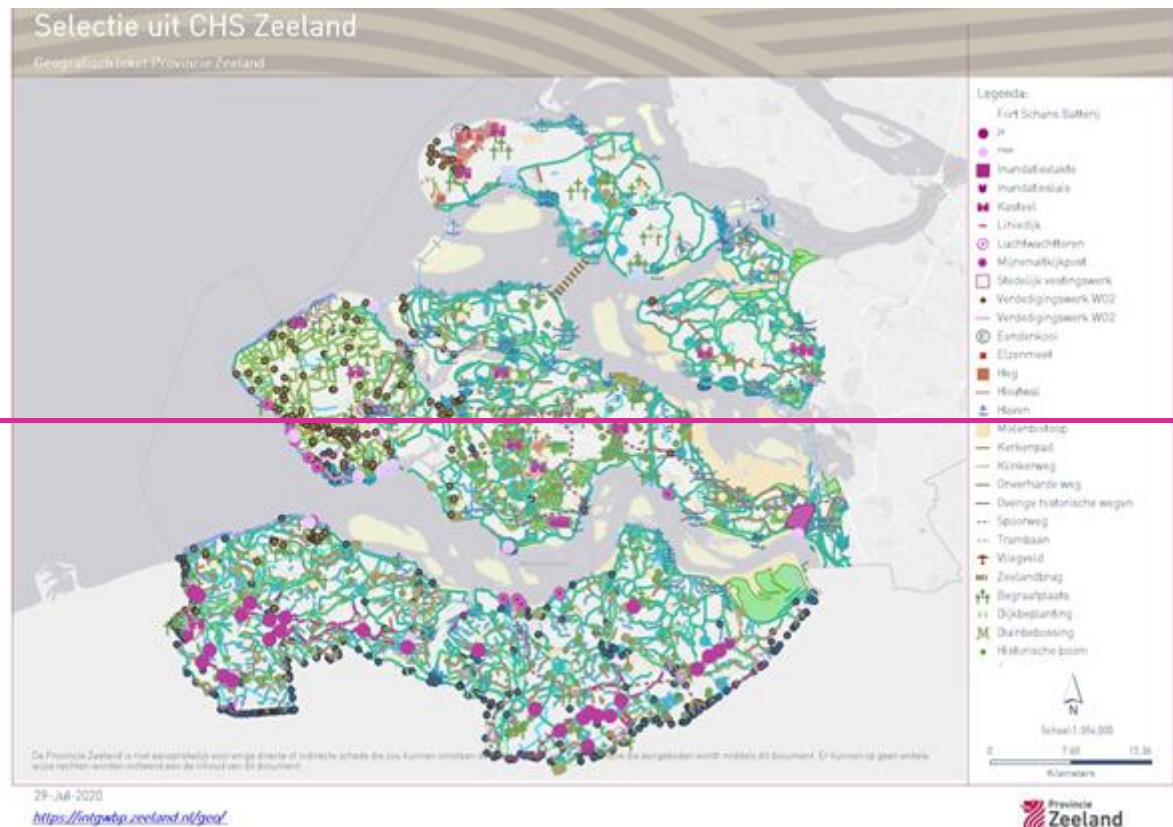
Monumenten zijn beeldbepalende gebouwen in het Zeeuwse landschap zoals kerken, historische schuren, molens, vestingwerken en kunstwerken in de infrastructuur zoals de Zeelandbrug. De provincie heeft een wettelijke taak voor specifiek rijksmonumenten. Eigenaren van rijksmonumenten, zijnde niet woonhuizen, kunnen ieder jaar subsidie aanvragen voor restauratie. De provincie heeft speciale aandacht voor de categorieën agrarisch, religieus en industrieel erfgoed.

Immaterieel erfgoed

Erfgoed maakt aan de ene kant de variatie aan karakter en identiteit van de Zeeuwse regio's zichtbaar, en zijn aan de andere kant de gemene deler van Zeeland. De talrijke erfgoedverenigingen en initiatieven vormen de basis voor het behoud van immaterieel erfgoed in Zeeland. Zonder hun inzet verdwijnen onze tradities, dialecten en ambachten steeds verder uit het zicht en uit ons geheugen. Daarom zetten we in op de ondersteuning van erfgoedvrijwilligers. Dit draagt vervolgens bij aan het versterken van de kwaliteit van leefomgeving, want erfgoedvrijwilligers zetten zich in voor talloze vormen van erfgoed in onze directe omgeving. Denk aan het draaiende houden van de lokale molen, het bevaren en onderhouden van de bruine vloot, de traditionele weervisserij, demonstraties met trekpaarden op onze akkers en het ontvangen van bezoekers bij de dorpskerk. Zij zijn van groot belang voor de leefbaarheid, cohesie en beeldkwaliteit van Zeeland.

Landschappelijk- en groen erfgoed

We intensiveren de aandacht voor landschappelijk- en groen erfgoed. Naast de inzet op het behoud van gebouwd erfgoed aangewezen als rijksmonument (uitgezonderd woonhuizen), wordt er ook aandacht gegeven aan groene rijksmonumenten zoals parken en begraafplaatsen. Provincie Zeeland betreft dit aspect bij beleidsvorming en uitvoeringsplannen rond waterhuishouding, bodemkwaliteit en ruimtelijke ordening. Daarnaast zetten we de bestaande landschappelijke waarden van Zeeland in als inspiratiebron voor nieuwe oplossingen en plannen voor het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Er wordt integraal samengewerkt met andere beleidsvelden zoals natuurbescherming en -herstel, ruimtelijke ordening, toerisme en recreatie.

- De provincie
 - verleent subsidies voor restauratie;
 - adviseert eigenaren over subsidiemogelijkheden heeft adviesrol;
 - ~~bevordert met name~~ prioriteert de instandhouding en ontwikkeling van agrarisch en religieus, agrarisch en industrieel erfgoed ~~en historische windmolens~~;
 - vervult haar rol voor interbestuurlijk toezicht;

- stimuleert herbestemming van monumenten bij leegstand en het wegvallen van de huidige functie.
- neemt erfgoed op in omgevingsverordening.
- Gemeenten
 - maken herbestemming mogelijk via Omgevingsplan en vergunningen en via subsidiebeleid;
 - vervullen hun toezichtrol op de instandhouding van rijksmonumenten
 - treden handhavend op om verloedering en verval te voorkomen;
 - delen kennis met inwoners en monumentenbezitters.
- Erfgoed Zeeland ondersteunt en adviseert de provincie, gemeenten, erfgoedorganisaties, Waterschap Scheldestromen, marktpartijen en eigenaren.
- Terreinbeheerders zijn verantwoordelijk voor het beheer, de instandhouding en de bereikbaarheid van groen en gebouwd erfgoed binnen hun eigen gebieden.
- Stichting Landschapsbeheer Zeeland heeft een rol bij beheer en ontwikkeling van het Zeeuwse cultuurlandschap.
- Het Rijk
 - subsidieert de instandhouding en grote restauraties van erfgoed;
 - verleent subsidie voor onderzoek naar herbestemmingsmogelijkheden;
 - heeft een adviesrol.
- Waterschap Scheldestromen adviseert en verzorgt beheer, instandhouding en bereikbaarheid van het eigen groene en gebouwde erfgoed.

Actie 1.2 – Ontsluiting en daarmee beleving en bewustwording van erfgoed.

~~De Zeeuwse bevolking en bezoekers kennis laten maken met erfgoed in brede zin is de belangrijkste doelstelling van deze actie. Niet alleen bij de jeugd maar ook bij volwassenen wordt gestreefd naar een toenemend historisch besef en meer waardering voor de eigen (fysieke) leefomgeving. Met de negen gedefinieerde Zeeuwse Erfgoedlijnen en Zeeuwse Ankers wordt meer focus en samenhang gebracht en kan het erfgoed ‘vermarkt’ worden.~~

Rolverdeling:

- ~~• Erfgoed Zeeland geeft invulling aan de negen gedefinieerde Zeeuwse Erfgoedlijnen en Zeeuwse Ankers, mede door digitale en fysieke ontsluiting en waar van toepassing in overleg met eigenaren.~~
- ~~• De provincie faciliteert en subsidieert.~~

Actie 1.2 - Ontwikkelruimte bieden voor eigenaren van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen in het landelijk gebied

In samenspraak met andere beleidsdomeinen zoals wonen, toerisme, natuur en landschap wordt gewerkt aan het versterken van de kwaliteit van het landelijk gebied. Vanuit het erfgoedbeleid denken we mee met eigenaren van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen – zoals boerderijen, kerken en molens – over herbestemming, verduurzaming en nevenactiviteiten die kunnen bijdragen aan het financieren van goed onderhoud.

Rolverdeling:

- De Provincie stelt financiële middelen beschikbaar voor (het ondersteunen van eigenaren bij) het behoud van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen in het landelijk gebied.
- Gemeenten zijn het eerste loket voor eigenaren en adviseren over mogelijkheden voor herbestemming.
- Experts uit het erfgoedveld (zoals de Boerderijenstichting en Erfgoed Zeeland) informeren en adviseren via de gemeente eigenaren van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen over mogelijkheden voor herbestemming en subsidiëring.

Actie 1.3 Behoud van cultuurhistorisch waardevolle boerderijen

Rolverdeling:

- ~~De provincie stelt financiële middelen beschikbaar voor (het ondersteunen van eigenaren bij) het behoud van cultuurhistorisch waardevolle boerderijen.~~
- ~~De Boerderijstichting Zeeland en Erfgoed Zeeland informeren en adviseren eigenaren over cultuurhistorie en subsidiemogelijkheden.~~
- ~~Gemeenten zijn het eerste loket voor eigenaren en adviseren over mogelijkheden voor herbestemming.~~

Actie 1.3 - Ontsluiting en daarmee beleving en bewustwording van erfgoed.

De belangrijkste doelstelling van deze actie is om de Zeeuwse bevolking en bezoekers op laagdrempelige wijze kennis te laten maken met erfgoed in brede zin. Dit draagt bij aan historisch besef en waardering voor de eigen (fysieke) leefomgeving – zowel bij jongeren als volwassenen. Voor het verkrijgen van restauratiesubsidie wordt de voorwaarde gesteld dat rijksmonumenten na afloop van de restauratie vaker openbaar toegankelijk zijn voor publiek. Op deze wijze kunnen meer mensen kennismaken met de Zeeuwse rijksmonumenten en groeit het bewustzijn over het belang van restauratie en goed onderhoud.

Ook 'nieuw erfgoed', denk aan monumenten vanaf de Tweede Wereldoorlog zoals wederopbouwboerderijen, geschenkwoningen en post-65 monumenten (monumenten gebouwd tussen 1965 en 1990), brengen we breed onder de aandacht. Dit wordt zowel fysiek en digitaal ontsloten via inventarisaties, de Zeeuwse erfgoedlijnen en communicatiecampagnes. Ook bevorderen we de aandacht voor de doorwerking van de geschiedenis in het heden en de toekomst, door in te zetten op herdenken en vieren. Hiervoor wordt naast tradities en verhalen gebruik gemaakt van elementen in de fysieke leefomgeving zoals bunkers en kunstwerken.

Rolverdeling:

- De Provincie:
 - stelt voorwaarden voor openbare toegankelijkheid bij de verlening van restauratiesubsidie;
 - stimuleert en subsidieert projecten rond 'nieuw erfgoed' om het breed onder de aandacht te brengen;
 - stimuleert digitalisering van het aanbod en het bereiken van een breed publiek, waaronder ook meer jongeren;
 - zet zich voor het vergroten van bewustzijn voor geschiedenis en de relevantie van het verleden bij belangrijke politieke en morele thema's van vandaag de dag.
- Experts in het erfgoedveld zoals ondersteuningsorganisaties, musea en erfgoedverenigingen brengen erfgoed breed onder de aandacht door digitale en fysieke ontsluiting.

Subdoel 2: ~~Erfgoed~~ *is* ~~wordt meegenomen als~~ *wordt meegenomen als* uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Actie 2.1 - ~~Erfgoed benutten bij ruimtelijke ontwikkelingen.~~

~~De historische kwaliteiten van het landschap met het erfgoed staan onder druk door nieuwe ontwikkelingen als gevolg van energietransitie, klimaatverandering en transitie in de landbouw, maar ook door ontwikkelingen in de toeristische sector (nieuwbouw, 'verwalling'). Ruim 80% van de Zeeuwse inwoners is voorstander van het bouwen met respect voor de historie van de omgeving, zoals monumenten (bron: Zeeland nu en in de toekomst, ZB | Planbureau, 2020). Om de kwaliteiten~~

~~van het landschap en het erfgoed te behouden dienen deze vanaf het begin bij ruimtelijke ontwikkelingen betrokken te worden zodat er een zorgvuldige afweging gemaakt kan worden.~~ Er komen tal aan ruimtelijke ontwikkelingen op Zeeland af, op de korte en lange termijn. Om de kwaliteiten van cultuurhistorisch erfgoed en landschap te behouden, is het zaak deze kwaliteiten vanaf de start van deze ontwikkelingen mee te nemen, te wegen en te benutten. We zetten in op integrale samenwerking tussen de ruimtelijke domeinen, waarbij erfgoed een verrijkende en verbindende rol kan spelen binnen transitieopgaven. Binnen de Zeeuwse integrale gebiedenaanpak zitten we vanuit erfgoed aan tafel om cultuurhistorische waarden te borgen en te versterken binnen ruimtelijke transitie. Daarnaast worden via deze weg de inwoners per gebied geactiveerd om na te denken over welke cultuurhistorische aspecten in hun leefomgeving zij van belang vinden om te behouden en te versterken. Hiermee wordt gezorgd dat nieuwe ontwikkelingen in het ruimtelijk domein het cultureel erfgoed zo veel mogelijk versterken.

Rolverdeling:

- ~~Gemeenten, het Rijk, Waterschap Scheldestromen en de provincie betrekken vanaf het begin het landschap en het erfgoed bij het maken van ruimtelijke plannen.~~
- De Provincie:
 - werkt op integrale wijze aan ruimtelijke ontwikkelingen en transitieopgaven, waarbij erfgoed vanaf de start van planontwikkeling wordt betrokken;
 - stimuleert innovatieve projecten waarbij erfgoed wordt ingezet als inspiratiebron of creatieve oplossing voor ruimtelijke opgaven.
- De gemeenten houden binnen omgevingsplannen rekening met het belang en behoud van cultureel erfgoed en werelderfgoed.
- Het Rijk, de provincie, gemeenten en Waterschap Scheldestromen betrekken vanaf het begin erfgoed bij het maken van ruimtelijke plannen.

Subdoel 3: Erfgoed wordt optimaal benut voor economische en sociale activiteiten.

Actie 3.1 - Maatschappelijk belang van erfgoed versterken~~Kansen benutten voor toerisme.~~

~~Landschap en erfgoed zijn van belang voor het toerisme en als vestigingsfactor.~~

Zeeland is rijk aan zowel materieel als immaterieel erfgoed. De provinciale rol binnen het immaterieel erfgoed, wat draait om tradities, gebruiken, ambachten, streektaal en volkscultuur, wordt verduidelijkt. Binnen het immaterieel erfgoed zijn immers veel lokale verschillen. Op provinciale schaal wordt ingezet op het ondersteunen van vrijwilligers, die de ruggengraat zijn van het levend houden van immaterieel erfgoed. Daarnaast is er aandacht voor nieuwe vormen van immaterieel erfgoed en gaan we de dialoog aan met de Zeeuwse bevolking over wat zij belangrijk vinden om te behouden.

Erfgoed werkt verrijkend voor de sociale cohesie. In januari 2024 ondertekende Nederland het Verdrag van Faro, wat draait om de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving. Dit verdrag zet aan om na te denken over de vragen waarom we erfgoed bewaren, voor wie we het bewaren, hoe zij betrokken zijn en hoe erfgoed ten goede kan komen aan de hele samenleving. We zetten ons in om het Faro-gedachtegoed te integreren in ons erfgoedbeleid en om op participatieve wijze om te gaan met erfgoed. Leidende principes hierin zijn de kernwaarden meedoen, openstaan en verbinden.

Rolverdeling:

- ~~Toeristische bedrijven en organisaties verkennen en benutten economische en ontwikkelingsmogelijkheden van erfgoed als toeristisch product.~~
- ~~De erfgoedsector ontsluit erfgoedlocaties.~~

- De Provincie:
 - werkt aan de zichtbaarheid van immaterieel erfgoed in Zeeland;
 - geeft vrijwilligersorganisaties een belangrijke rol op het gebied van immaterieel erfgoed. De verbinding tussen vrijwilligersorganisaties en 'gevestigde' instituten zoals de musea wordt geïntensiveerd.
- De provincie en gemeenten bekijken samen, in het kader van het akkoord cultuur en erfgoed, welke (aanvullende) ondersteuning geboden kan worden om vrijwilligerswerk in de sector aantrekkelijker te maken, zodat de vrijwilligers zich voor een langere periode inzetten en meer vrijwilligers mee gaan doen.
- Het Rijk, de provincie en de gemeenten geven invulling aan de principes van het Verdrag van Faro.
- Vrijwilligersorganisaties zetten zich in om kennis over erfgoed beschikbaar te stellen en over te dragen via bijvoorbeeld excursies en lezingen.
- Ondersteuningsorganisaties zoals Erfgoed Zeeland faciliteert erfgoedorganisaties.

Actie 3.2- Economische potentie van erfgoed benutten ~~Maatschappelijk belang cultuur en erfgoed versterken.~~

~~Cultuur en erfgoed zijn van belang voor sociale cohesie. Vrijwilligers zijn van groot belang in de erfgoedsector. Staat onder druk vanwege vergrijzing.~~

De talrijke Zeeuwse monumenten, landschappen, tradities en streekgebonden gebruiken, maken Zeeland een aantrekkelijke plek om te bezoeken om in te vestigen. De verschillende regio's hebben ieder hun eigen cultuurhistorische elementen wat hen onderscheidt van elkaar. Hierdoor heeft het Zeeuwse erfgoed een grote economische potentie waar we op inzetten door nieuwe initiatieven aan te jagen en de mensen die zich hiervoor hard maken, zoals erfgoedvrijwilligers, te ondersteunen.

Rolverdeling:

- De Provincie:
 - stimuleert en faciliteert erfgoedinitiatieven en activiteiten gericht op een breed publiek van zowel binnen als buiten Zeeland;
 - ondersteunt Zeeuws immaterieel erfgoed zoals het ringrijden, streektalen en –drachten en ambachten.
- De gemeenten stimuleren lokale en regionale erfgoedinitiatieven, passend bij de desbetreffende streek.
- Erfgoedvrijwilligers en -organisaties zetten zich in voor hun specialisme zoals het Zeeuws maritiem erfgoed, trekpaarden, traditionele ambachten en teelten, dialecten enzovoort.
- ~~Vrijwilligersorganisaties zetten zich in om kennis over erfgoed beschikbaar te stellen en over te dragen via bijvoorbeeld excursies en lezingen.~~
- Erfgoed Zeeland faciliteert De erfgoedsector zet zich in voor het ontsluiten en toegankelijk maken van erfgoedorganisaties.
- Toeristische bedrijven en organisaties verkennen en benutten economische en ontwikkelingsmogelijkheden van erfgoed als toeristisch product.

11.4 Afwegingsfactoren voor de uitvoering

Om bij de uitvoering kansen en mogelijkheden te benutten en tegelijkertijd de Zeeuwse kernkwaliteiten te behouden, zijn in Deel A (paragraaf 1.45) vier afwegingsfactoren geformuleerd. Hieronder is voor deze bouwsteen een aanzet gegeven voor de invulling daarvan.

1. Doe meer met minder grond.

- ~~Hergebruik van erfgoed (met name monumentale gebouwen) bespaart ruimte.~~

- Het behoud en hergebruik van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen draagt bij aan een kwalitatieve leefomgeving, zonder extra grond ervoor vrij te maken.

2. Werk samen en deel kosten en baten.

- ~~Nieuwe ontwikkelingen als gevolg van~~ Door ruimtelijke opgaven zoals de energietransitie, klimaatverandering en transitie in de landbouw, maar ook door ~~de groei ontwikkelingen van~~ het toerisme (~~nieuwbouw, 'verwalling'~~) en ~~toenemende stedelijke ontwikkeling~~ de woningbouwopgave en krimp kunnen behoud en ontwikkeling kan het behoud van erfgoed onder druk ~~zetten~~ komen te staan.
- Door integraal samen te werken tussen al deze ruimtelijke domeinen, kan erfgoed als kernkwaliteit worden meegewogen bij ruimtelijke ontwikkelingen en daarnaast inspiratie bieden voor nieuwe oplossingen, door goede voorbeelden uit het verleden te benutten
~~Vanuit de kracht van het erfgoed kunnen we bijdragen aan de realisatie van de transities en opgaven in de leefomgeving. Erfgoed en ontwerp inspireren, verrijken en tillen de uitvoering naar een hoger kwaliteitsniveau. Maar erfgoed biedt meer: gebiedskenmerken en lessen uit het verleden kunnen inspiratie bieden voor de opgaven waar we voor staan. Door de kracht van ontwerp kunnen we oude waarden een plek geven in de leefomgeving van de toekomst.~~

3. Maak gebruik van de Zeeuwse kernkwaliteiten.

- ~~Erfgoed is een belangrijk onderdeel van de Zeeuwse kernkwaliteiten. Erfgoed maakt verschillen in karakter en identiteit van regio's zichtbaar.~~
- Het cultureel erfgoed van Zeeland maakt de diversiteit van Zeeland zichtbaar in het landschap en onze directe leefomgeving. Het maakt de verschillen in karakter en identiteit van regio's zichtbaar. Daarnaast is erfgoed een belangrijke kernkwaliteit van Zeeland dat een gemene deler is tussen deze diverse regio's, één die overal is terug te zien.
- Door deze diversiteit over heel Zeeland te versterken en benutten, wordt erfgoed behouden en ontwikkeld en blijft het bijdragen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een trekpleister voor vele bezoekers.

4. Denk aan de toekomst en aan de rest van de wereld.

- ~~Erfgoed verduurzamen kan bijdragen aan de energietransitie.~~
- ~~Hergebruik van materiaal bij bijvoorbeeld restauraties en herbestemming draagt bij aan circulair bouwen.~~
- ~~Monumentale gebouwen hergebruiken is duurzamer dan complete nieuwbouw.~~
- Door erfgoed te behouden en benutten geven we dit stuk geschiedenis van Zeeland door aan de volgende generatie.
- Hergebruik van materiaal bij bijvoorbeeld restauraties en herbestemming draagt bij aan circulair bouwen.
- Cultuur en erfgoed kunnen transities niet alleen duiden, vertalen en verbeelden, maar ook een bijdrage leveren aan het denk- en ontwerpproces vanuit (kunstzinnige) methodieken.

Landschappelijke inpassing

Deel B, bouwsteen 13 Landschap, subdoel 1, actie 1.6

Voor nieuwe ontwikkelingen in het landelijk gebied geldt dat zij aansluiten bij het bestaande karakter van het landschap. Als algemeen uitgangspunt geldt daarom dat een nieuwe ontwikkeling zodanig in het landschap moet worden ingebed dat het een logisch onderdeel is van het landschap. De

handreiking landschap uit 2012 [en de Zeeuwse Bosvisie](#) biedt hier aanknopingspunten voor. Voor een goede inpassing wordt uitgegaan van een 10 meter brede afschermdende groengordel. Wanneer alternatieve maatregelen worden getroffen moet uit de ruimtelijke onderbouwing blijken dat [deze leiden tot een goede landschappelijke inpassing](#) ~~maatregelen die worden getroffen qua investering gelijkwaardig zijn aan het realiseren van een 10 meter brede afschermdende groengordel~~. Maatwerk behoort hierdoor tot de mogelijkheden.

[..]

Regionale bedrijventerreinenprogramma's en Kansen voor lokale bedrijventerreinen

Deel B, Bouwsteen 19 Havens en bedrijven, 19.2 huidige situatie

[...]

Bedrijventerreinen

Goede werk- en bedrijfslocaties zijn nodig om economische ontwikkeling te faciliteren. Er wordt gestreefd naar een concentratie op bedrijventerreinen, met name op grootschalige terreinen. Concentratie op (grootschalige) terreinen zorgt voor schaalvoordelen voor bedrijven, zuinig ruimtegebruik, beperking van de impact op het landschap en beperking van het gebruik van milieuruimte. Concentratie maakt een goede bereikbaarheid en ontsluiting van bedrijventerreinen mogelijk. Naast grootschalige bedrijventerreinen kent Zeeland een groot aantal kleinschalige bedrijventerreinen. Bestaande kleinschalige terreinen hebben onder voorwaarden [eenmalig](#) de mogelijkheid voor een beperkte [uitbreiding of](#) afronding. Een verdere toename van het aantal kleinschalige bedrijventerreinen is ongewenst. In Zeeland worden vraag en aanbod van bedrijventerreinen zo goed mogelijk op elkaar afgestemd. Zo wordt een kwantitatieve én kwalitatieve mismatch voorkomen. Hiervoor wordt iedere [drie-vier](#) jaar een prognose opgesteld waarin de behoefte voor de volgende 10 jaar wordt ingeschat. Deze prognose is de basis voor de regionale bedrijventerreinenprogrammering. Gemeenten leggen hierin regionale afspraken vast over ontwikkeling, uitbreiding en herstructurering van bedrijventerreinen. De programmering wordt [regelmatig tweemaal](#) geactualiseerd om in te spelen op veranderingen in de markt.

[...]

~~Op veel bedrijventerreinen staat verduurzaming nog in de kinderschoenen.~~ De provincie stimuleert de ~~verduurzaming met subsidie voor het uitvoeren van duurzaamheidscans op bedrijventerreinen, waarbij kansen voor energiebesparing, biodiversiteit en klimaatadaptatie in beeld worden gebracht.~~ ~~Voor de daadwerkelijke~~ aanpak van herstructurering en verduurzaming [door](#) heeft de provincie ook ~~subsidies voor~~ planvorming en uitvoering beschikbaar [te maken](#).

[...]

Subdoel 3: Bedrijventerreinen voorzien in een behoefte.

Actie 3.1 Voor bedrijventerreinen vormen zorgvuldig ruimtegebruik, een functionele en aantrekkelijke inrichting en duurzaamheid het uitgangspunt.

[...]

Rolverdeling:

- ~~• Bedrijven laten een duurzaamheidsscan uitvoeren en voeren de uit de scan voortvloeiende maatregelen door.~~
- De provincie verleent subsidie voor ~~de duurzaamheidsscan~~, planvorming en uitvoering van verduurzaming en herstructurering van bedrijventerreinen, laat periodiek een prognose maken van de behoefte aan bedrijventerreinen (kwantiteit en kwaliteit) en neemt regels op in de omgevingsverordening over de vestiging van bedrijven en de uitbreiding van bedrijventerreinen.

[...]

Kern winkelgebieden

Deel B, Bouwsteen 5 Voorzieningen en evenementen, 5.2 Huidige situatie

Voorzieningen en vestigingsklimaat

[...]

Gelet op het aanwezige en dreigende tekort aan arbeidskrachten in Zeeland is dit geen onbelangrijk aspect, in het kader van het economisch vestigingsklimaat. Van de jongeren geeft 90% aan in de stad te willen wonen. Dit is van belang in relatie tot het aanbod aan stedelijke voorzieningen. De leegstand van winkelpanden in Zeeland neemt toe (bron: Compendium voor de Leefomgeving, indicator Leegstand van winkels 2021). Dit is onder andere een gevolg van afname van de verkoop via fysieke winkels. Leegstand in de hoofdwinkelstraten en dorpskernen moet zoveel mogelijk worden voorkomen, omdat dit een groot effect heeft op de aantrekkelijkheid van het hele gebied [en de leefbaarheid van steden en dorpen. Concentratie van winkels is van belang om winkelstraten aantrekkelijk te houden.](#)

In bouwsteen 6. Woningvoorraad is een actie opgenomen om leegstaande panden waar dat passend is, om te bouwen naar woonvormen waar behoefte aan is. [Op deze manier wordt er bijgedragen aan het concentratiebeleid en wordt \(langdurige\) leegstand voorkomen.](#) Detailhandel in de kern van steden en dorpen draagt het meeste bij aan leefbaarheid. Detailhandel buiten de kern kan alleen als de winkels te groot zijn voor het reguliere winkelgebied of de producten te risicovol of volumineus (bijv. meubels) zijn.

Ganzenbeleid

Deel B, bouwsteen 15 Natuur, 15.2 Huidige situatie

Faunabeheer

[...]

Het aantal ganzen (zowel broedvogels als overwinteraars) is de afgelopen decennia fors toegenomen. Met de toename van het aantal ganzen is ook de schade aan landbouwgewassen en natuur toegenomen. [Het Zeeuws-ganzenakkoord \(2014\)-De Provincie Zeeland](#) heeft als doel ganzenpopulaties in Zeeland duurzaam in stand te houden op een niveau waarbij een goed evenwicht wordt gevonden tussen de omvang van de van nature voorkomende populaties en de risico's die daarmee samenhangen.